

Turkish Studies Language and Literature

Volume 14 Issue 1, 2019, p. 253-256

DOI: 10.7827/TurkishStudies.15068

ISSN: 2667-5641

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Book Review / Kitap Kritiği

Article Info / Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş: Şubat 2019*

✓ *Accepted/Kabul: Nisan 2019*

This article was checked by intihal.net

DERİN BOŞLUK: CEMİLE SÜMEYRA VE “KENDİ KALEMİNİ KIRANLAR”

*Aliye USLU ÜSTTEN**

GİRİŞ

Zamanı geri getirmek mümkün olmadığında bizlere kalan ağır bir yalnızlık, boğazda kocaman düğümler, söylenemeyen veda cümleleri...

Cemile'nin yokluğunda onun izini süren Hatice Ebrar Akbulut, yazısında “Aynı şeyin peşinde, izinde ve içinde olanlar, sevinçte ve kederde ortaklığı bulunanlar birbirlerinin kardeşidir.” diyor. İki kardeş tez, Türk Edebiyatında Öldürülen Şair ve Yazarlar¹ ile Türk Edebiyatında İntihar², farklı ortamlardan gelen ama fikirde ortak iki arkadaşı kardeş³ yaparken bugün bizi titiz bir çalışmanın sonunda ortaya çıkan *Kendi Kalemini Kiranlar* ile baş başa bırakıyor.

İntihar; kendi canına kast etmek, hayatından vazgeçmektir. “Böylesine yetenekli sanatçıları bu aşamaya getiren sebepler nelerdir?” diye sorgulandığında göz ardı edilemeyecek pek çok sosyolojik ve psikolojik unsurlarla karşılaşılır. Edebiyatçı, üretmek için derinden hisseden veya duygularını derin hissettiğinden üretebilen bir kişiliğe sahiptir. Bu özelliği ile duygularını kontrol edemediği zamanlarda içine kapanmaya, sosyal hayattan uzaklaşmaya başlar; hatta intihara meyilli hâle gelir. Bu da yalnızlık duygusuyla yaşamla ölüm arasında gidip gelmelere neden olmaktadır. “Edebiyatçı hem intiharı temalaştırmakta hem de onu bizzat tecrübe etmektedir. Neden?” sorusu, Cemile Sümeyra gibi hassas bir kalbin edebiyatçıları yaşamın kendisiyle var olan edebiyattan kopma nedenlerine götürür. Onun

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Türk Dili Bölümü, E-posta: aliyeuslu@yahoo.com

¹ Aliye Uslu, Türk Edebiyatında Öldürülen Şair ve Yazarlar, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Türkçe Öğretmenliği, Yayınlanmamış Lisans Bitirme Tezi, Ankara.

² Cemile Sümeyra Çelik, Türk Edebiyatında İntihar Eden Şair ve Yazarlar, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Türkçe Öğretmenliği, Yayınlanmamış Lisans Bitirme Tezi, Ankara.

³ Hatice Ebrar Akbulut, yazarın izini sürerken Herzog'tan bahseder. Werner Herzog, arkadaşı Lotte Eisner'in çok hasta olduğunu ve muhtemelen öleceğini öğrendiğinde yaya olarak ona gitmeye karar verir ve bu şekilde onun hayatta kalacağına inanmıştır. “Yalnızlık bugün önümden batıya doğru uzandı ama görüşüm perdelenirken o kadar ilerisini göremedim. Boş bir tarladan havalanan kuşlar gördüm, sayıları gittikçe arttı, ta ki gökyüzü onlarla kaplanana kadar ve onların yerin rahminden, yerçekiminin geldiği o müthiş derinliklerden geldiklerini gördüm. Orada patates madeni de bulunabilir. Yol o kadar sonsuz ki içimi bir korku kapladı.” Bense o sonsuz yolda kayboldum. Ne hastalığına ne cenazesine yetişebildiğim Cemile'yi, dostumu, tez arkadaşımı içimde büyüyen boşlukla öylece uğurladım. Zamanı geri getirmek mümkün olmadığında bizlere kalan ağır bir yalnızlık, boğazda kocaman düğümler, söylenemeyen veda cümleleri... Tek teselli tatlı hâtralar.

edebiyatçıyı ve intiharları ile bıraktıkları etkiyi anlama niyeti, bu tez konusunu, sonrasında Kendi Kalemini Kıranları ortaya çıkarmıştır.

Lisans bitirme tezinden hareketle ortaya çıkan bu eser, uzun bir zaman dilimini inceleyen kapsamlı bir çalışmadır. Kütüphanede geçen iki uzun yaz tatili, ders aralarında, derslerin bitiminde ve hafta sonları ele geçen kısa zaman dilimleri ile iki yıllık bir uğraşın sonucunda şekillenen çalışmanın başlangıcı için, yol haritası olmadan adres aramaya koyulmak denilebilir. Öyle ki bazı günler, bütün gün aralıksız okumalardan sonra hiçbir bilgiye ulaşmadan kütüphaneden eli boş çıkarılır. İlk olarak tezkirelerde ölüm nedenleri taranır, canına kıyan ve katl edilen isimler tespit edilir. İkinci yol haritasını belirleyen Hayatî Bâkî'nin “Şiirin Kesik Damarları”dır. Süreli yayınlar taranır, isimler belirlendikten sonra yukarıda bahsettiğimiz her iki tez de artık kendi yolunu bulur. Yazar, bu aşamadan sonra belirlenen isimlerin eserlerinde onları ölüm nedenlerine götürecek izler arayarak örnek metinler seçer. Çalışmanın ikinci ayağı, intiharın sosyal ve psikolojik nedenlerinin incelenmesidir. Bu amaçla psikoloji ve sosyoloji alanından ilgili kaynaklar taranır, üniversitede uzman hocaların bilgisine başvurulur.

2007 yılında kitaplaştırılan çalışma, iki bölümden oluşmaktadır. İntihar ve Edebiyat adlı birinci bölümde intihar, intihar nedenleri, intiharı belirleyen etkenler, intihar yöntemleri ve edebiyatçı intiharları başlıkları altında intihar olgusu tüm yönleriyle incelenmiştir. İkinci bölümde ise müntehir edebiyatçılar ve intiharları ele alınmış, eserlerinden örnekler verilmiştir.

Edebiyat ve İntihar

Toplumların intihara yaklaşımı sosyolojik ve dini nedenlerle farklı olmuştur. Türk toplumunda intiharın yasak ve günah kabul edilmesi nedeniyle intihar olgusunun bir sorun olarak görülmesi Batı toplumundan çok sonra gerçekleşir. Avrupa'da bile Oxford sözlüğüne ilk kez 1651 yılında suicide kelimesi ile giren kavram, dehşet düşüncesine dayanan zihniyetin intiharı kınamasının bir tezahürüdür ancak kilise tarafından yasaklanması 6. yüzyıldan itibaren başlar. 19. yüzyılda Batı'da intiharı bir çeşit özgürlük olarak nitelendiren ve olumlayan anlayış, Türk aydını için 20. yüzyılda karşılık bulur. Cemile Sümeyra, Türkçede İslamiyet'ten öncesi ve sonrası “kendini öldürme” anlamına gelebilecek bir kelimenin bulunmadığını; bu kelimenin ilk kez Tanzimat döneminde “kurban kesmek” anlamına gelen “nahr” kelimesinden türetildiğini belirtir. Yazar, bilim dünyası ile sanat ve edebiyat dünyasından intihar olgusunu değerlendiren farklı görüşleri ele alır. Batı'da Montaigne, insanın ölüm kararını kendi iradesiyle alabileceğinden; Montesquieu de intihar edenlere hoşgörü ile yaklaşmanın gereğinden bahsederken Freud psikanalitik bakış açısıyla “kişinin içindeki (içselleştirdiği) bir nesneyi ya da kişiyi öldürme arzusunu simgeleyen bir edim” tanımıyla açıklar. Meninger'in intiharın kaynağı olarak gördüğü üç dürtü, “öldürme isteği, öldürülme isteği, ölme isteği” dikkat çekicidir. İnsan karşısındaki öldüremediğinde veya öldürülmediğinde kendini öldürmeyi tercih eder. Cemile Sümeyra, intiharı sosyolojik açıdan ele alan Durkheim ve felsefi bir sorun olarak gören Albert Camus'dan bahseder. Durkheim'a göre intihar, “toplumsal bir hastalık”; Camus'ya göre ise “Varoluş problemini kesin olarak çözme kararının bir işareti”dir.

İntihar Nedenleri

Yazar, intihar nedenlerini toplumsal/sosyolojik, psikolojik, biyolojik başlıkları altında incelerken intiharı belirleyen etkenleri din, edebî ortam, evlilik, cinsiyet, yaş, ekonomik koşullar, eğitim ve iklim gibi unsurlardan hareketle açıklamıştır. İntiharın toplumsal/ sosyolojik nedenleri arasında toplum yapısı, çatışma, bunalım, yalnızlık ve siyasal olaylar gibi unsurlara değinilmiştir. Siyasal olaylar sonucu yaşanan “baskı süreci” veya sonrasında “boşluk yaşama durumu” belirli bir olay ve düşünce etrafında kenetlenen insanları intihara götüren olumsuzluklardır. Sosyal Ekinci, Can İren, Kenan Özcan ve Metin Akbaş'ın intiharı bu duruma örnek olarak verilmiştir.

Depresyonla sonuçlanan kayıplar, alkol bağımlılığı, kişilik bozuklukları gibi psikolojik unsurlar intiharın belirleyenlerindedir. Lutfi Efendi, Şâkir Efendi bunalımları sonucu intihara kalkışanlar

arasındadır. Biyolojik nedenler başlığı altında ise fizyolojik rahatsızlıkları gösteren yazar; bedensel gücünü yitiren Halil Nihat Boztepe'nin, görme problemi yaşayan Metin Akbaş'ın ve yaşlılıkla birlikte gelen sağlık sorunları yaşayan İlhan Şevket Aykut'un bu rahatsızlıkları nedeniyle intihar ettiklerini belirtir. İntiharı belirleyen etkenlerle ilgili birtakım araştırmaların yer verildiği bölümde; edebiyatçıların içinde buldukları ortamın, etkilendikleri şair ve yazarların intihar gerekçelerine dayanak oluşturduğu, intiharı deneyenler arasında kadınların çoğunlukta olduğu, maddi imkânsızlıkların ümitsizliğe, zenginliğin ise ruhsal boşluğa yol açarak kişiyi intihara sürüklediği üzerinde durulmuştur. İntihar yöntemleri bölümünde ise ülkemizde ilk sırada asılmanın görüldüğü, ilaç kullanma, ateşli silahlar ve yüksek bir yerden atılmanın bu yöntemi takip ettiği belirtilmiştir.

Müntehir Edebiyatçılar

Kitapta Müntehir Edebiyatçılar ve İntiharları bölümünde 18. yüzyıl şairlerinden başlayarak günümüze uzanan süreçte 29 edebiyatçı ve intihar nedenleri ile eserlerinde intiharla ilişkilendirilen metinler yer almaktadır. Bu isimler sırasıyla şöyledir: Yedikuleli Faizi, Emir Çelebi, Beşir Fuad, Sadullah Râmi Paşa, Mehmed Galib Efendi, Ömer İhyâüddin Efendi, Şâkir Efendi, Tokadizâde Şekib Efendi, Rüştü Onur, Halil Nihat Boztepe, Rabia Bayraktar, Güngör Rona, Can İren, Rasih Güran, Celâl Silay, Yetik Ozan (Turgut Günay), İlhami Çiçek, Kenan Özcan, Nilgün Marmara, Kaan İnce, Metin Akbaş, Sosyal Ekinci, İlhan Şevket Aykut, Kemal Taştekin, Erbay Bulver, Hüseyin Alaçatı, Nazir Akalın, Zafer Ekin Karabay, Özge Dirik.

Beşir Fuad, intihar biçimi en düşündürücü ve ilgi çekici olan müntehir edebiyatçıdır. Beşir Fuad, damarlarına uyuşturucuyu enjekte ettikten sonra bileklerini kesmiş ve “Kâğıt dahi kanla mülemma...” sözleriyle o an hissettiklerini yazmaya başlamıştır (Sümeýra, 2018: 64). Medrese eğitimi görmüş, hafız Ömer İhyâüddin Efendi'nin kendini asarak intihar etmesi de dikkat çekicidir (Sümeýra, 2018: 73. Can İren'in ölümünü “bir bakıma yaşamına son bir kere kendi ölümü ile bir anlam katma çabası” olarak değerlendiren ve aydın intiharlarını reddeden yazılar yazan Rasih Güran, kendisi de Hacettepe Hastanesinin üçüncü katından atlayarak intihar etmiştir (Sümeýra, 2018: 107).

Nilgün Marmara (2007: 19), “Sanatçının bir insan olarak çektiği ıstırap benlik ögesini içerir; varlığının bütününün istikrarına ve değerine, dünyayla ilişkilerine dair bir kaygıdır. Bu ıstırapın sonucunda sanat eseri, izolasyonla ve dünyaya belirli bir tarzda tepki verip orada belirli bir tarzda eyleme geçmenin geliştirilmesiyle yoğrulur. Bazı sanatçılar verdikleri tepkiyi aşırılaştırıp, ıstırap verici bir şekilde kendi benliklerinden yoksun oldukları hissine kapılarak dünyada eylemlerde bulunmaktan vazgeçerler. Bu yokluklarda, incinebilir benliğin çeşitli ölümleri bir tür eşsiz, keskin ve somut ölüme, dolayısıyla intihara dönüşecektir.” sözleriyle intihar olgusuna açıklık getirmeye çalışır. 13 Ekim 1987 tarihinde evinin balkonun atlayarak yaşamına son verir (Sümeýra, 2018: 137).

Yazar, müntehir edebiyatçıların intiharlarından yola çıkarak Türk edebiyatında intiharın bir tarihçesini de çıkarmıştır. Tanzimat'tan beri süregelen kimlik bunalımları, aydınları intihara sürüklemiştir. Toplumsal olaylar Tanzimat ve 1960 sonrası yaşanan intiharların nedenlerini oluşturmaktadır. 1980 sonrasında görülen artış ise siyasi karmaşa ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra görülen bunalımdır. 1990'dan sonra ise genç kuşak şair ve yazarların intiharında artış görülmektedir.

SONUÇ

Yazar, *Kendi Kalemini Kıranlar*'da konuyla ilgili kesin yargılarda bulunmadan müntehir edebiyatçıları intihara götüren nedenleri araştırmış, eserlerinde buna ilişkin yansımaların izlerini sürmüştür. Aynı zamanda giderek artan intihar olaylarını toplum karşısında özendirici bir dille sunmanın yanlış bir değerlendirme olduğunu vurgulamıştır. Buna karşılık “İntihar, üzerine ahkam kesilmeyecek bir bahis olmaya devam ediyor.” yaklaşımıyla müntehirlere suçlamanın veya eleştirmenin de doğru olmayacağını özellikle belirtmiştir.

Cemile Sümeýra'nın, "Kendi Kalemmini Kıranlar-Türk Edebiyatında İntihar" ilk olarak 2007'de yayımlanmıştır. Yazarın "Hayatı Kurgulamak" adını taşıyan eseri ise 2013'te yayımlanmış, "Seyahat ve Edebiyat" adlı eseri de 2017 de okurla buluşmuştur. İlk ve son öykü kitabı Derin Dalış ölümünden sonra yayımlanmıştır. Yayımlanmayı bekleyen hikâyeleri ve onu anlatmak isteyenlerin yazıları da yakında bekleyenlerine kavuşacaktır.

KAYNAKÇA

- Akbulut, H. E. (2018). Cemile Sümeýra'ya: Yokluğunun Takviminde Düşülmüş Notlar. 28 Nisan 2018. <https://www.dunyabizim.com/soylesi/cemile-sumeyraya-yoklugunun-takviminde-dusulmus-notlar-h28729.html> (Erişim tarihi: 15.01.2019)
- Akbulut, H. E. (2017). Türk Edebiyatında İntihar Olgusu: Kendi Kalemmini Kıranlar. 1 Şubat 2017. <http://www.edebistan.com/index.php/haticebrarakbulut/turk-edebiyatinda-intihar-olgusu-kendi-kalemmini-kiranlar/2017/02/> (Erişim tarihi: 10.01.2019)
- Cemile Sümeýra (2018). Kendi Kalemmini Kıranlar, Türk Edebiyatında İntihar. İstanbul: Şule Yayınları.
- Herzog, W. (2016). Buzda Yürüyüş-Münih Paris, İstanbul: Jaguar Kitap.
- Marmara, N. (2007). Sylvia Plath'ın Şairliğinin İntiharı Bağlamında Analizi. İstanbul: Everest Yayınları.